

Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter

*Betänkande av Utredningen om Kvalitetssäkring av
forskning och utveckling vid statliga myndigheter*

Stockholm 2012

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2012:20

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2012

ISBN 978-91-38-23709-0
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet

Regeringen beslutade den 15 september 2011 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att kartlägga den forskning och utveckling som bedrivs vid statliga myndigheter, med vissa i direktiven angivna undantag. Till utredaren uppdrogs att bl.a. jämföra myndigheternas metoder för kvalitetssäkring med de metoder som används av forskningsråden och andra berörda myndigheter.

Vid behov skulle utredaren föreslå förbättrade metoder.

Till särskild utredare förordnades från och med den 1 oktober 2011 förre generaldirektören Per Tegnér.

Som sekreterare anställdes departementssekreteraren i Utbildningsdepartementet från och med den 1 november 2011.

Utredningsmannen svarar ensam för innehållet i betänkandet.

Utredningen överlämnar härmed sitt betänkande *Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter* (SOU 2012:20).

Stockholm i mars 2012

Per Tegnér

/Rolf Carman

Innehåll

Förkortningar	9
Sammanfattning	11
1 Kommitténs uppdrag och arbete	13
1.1 Uppdraget och genomförande	13
1.1.1 Uppdraget	13
1.1.2 Genomförande.....	13
2 Kommitténs utgångspunkter	15
2.1 Urval av myndigheter.	15
2.2 Hur definieras forskning, utveckling och kvalitet	16
2.2.1 Definition av FoU	16
2.2.2 Kvalitetssäkring	17
3 Frågor till myndigheterna	19
4 Frågesvaren från myndigheterna	21
4.1 Hur stort anslag har myndigheten och hur mycket medel avsätts till forskning?	21
4.1.1 Egen forskning.....	21
4.1.2 Egen forskning och uppdragsforskning.....	23
4.1.3 Uppdragsforskning.....	23
4.2 Finns FoU nämnt som uppdrag i er instruktion/regleringsbrev eller på annat sätt i uppdrag från regeringen?	24

4.2.1	Egen forskning	24
4.2.2	Egen forskning och uppdragsforskning	24
4.2.3	Uppdragsforskning	25
4.3	Hur definierar myndigheten begreppet FoU? Hur ser beslutsgången ut i er myndighet när det gäller att besluta om vilka FoU-projekt som ska utföras eller finansieras? Finns det någon utarbetad FoU-plan för myndigheten?	25
4.3.1	Egen forskning	25
4.3.2	Egen och uppdragsforskning	27
4.3.3	Uppdragsforskning	28
4.4	Behandlas forskningsplan och/eller FoU-frågor i myndighetens styrelse/insynsråd?	28
4.5	Har myndigheten något vetenskapligt råd eller motsvarande?	29
4.6	Vem utför den forskning som beslutas och hur stor del av de externa forskningsuppdragen utförs vid universitet och högskolor?	30
4.6.1	Egen forskning	30
4.6.2	Egen forskning och uppdragsforskning	30
4.6.3	Uppdragsforskning	30
4.7	Hur kvalitetssäkrar myndigheterna projekt som initieras/finansieras?	31
4.7.1	Egen forskning	31
4.7.2	Egen forskning och uppdragsforskning	32
4.7.3	Uppdragsforskning	32
4.8	Hur balanseras behovet av FoU för myndigheten och forskningens vetenskapliga kvalitet?	33
4.9	Hur försäkras sig myndigheten om att inte de FoU-projekt man initierar sker på annat håll? Deltar myndigheten i några EU-projekt eller andra internationella nätverk?	34
4.10	Har myndigheten disputerade forskare, som utför FoU-arbete och i så fall hur många?	35

4.11 Hur använder myndigheten resultaten och hur sprids dessa?	35
5 Analys och förslag	37
5.1 Inledning.....	37
5.2 Urval av myndigheter	37
5.3 Förhållandet till Regeringskansliet	38
5.4 Definition av begreppet FoU.....	40
5.5 Kvalitet och kvalitetssäkring av forskning	40
5.6 Analys av myndigheternas kvalitetssäkring.....	41
5.6.1 Inledning	41
5.6.2 Egen forskning.....	42
5.6.3 Egen forskning och uppdragsforskning.....	44
5.6.4 Uppdragsforskning.....	45
5.6.5 Utvärdering av myndigheternas forskningsverksamhet	46
5.7 Myndigheternas kompetensförsörjning	47
5.8 Spridning av forskningsresultaten.....	48
5.9 Sammanfattning av mina förslag	49
Bilagor	
Bilaga 1 Kommittédirektiv (Dir. 2011:83)	53
Bilaga 2 Enkät till vissa statliga myndigheter som bedriver och/eller finansierar forskning och utveckling	57
Bilaga 3 Myndigheter som tillfrågats av myndigheten (U 2011:06)	61

Förkortningar

BRÅ	Brottsförebyggande rådet
HAVS	Havs-och vattenmyndigheten
IFAU	Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering
IRF	Institutet för rymdfysik
KB	Kungliga biblioteket
KI	Konjunkturinstitutet
NMW	Nationalmuseum med Prins Eugens Waldermarsudde
NRM	Naturhistoriska riksmuseet
NV	Naturvårdsverket
PTS	Post-och telestyrelsen
SGI	Sveriges geotekniska institut
SGU	Sveriges geologiska undersökning
Sieps	Svenska institutet för europapolitiska studier
SiS	Statens institutionsstyrelse
SHM	Statens historiska museer
SKL	Statens kriminaltekniska laboratorium
SLU	Sveriges lantbruksuniversitet
SMHI	Statens meteorologiska och hydrologiska institut
SMI	Smittskyddsinstitutet
SVA	Statens veterinärmedicinska anstalt
UH	Universitet och högskolor
VR	Vetenskapsrådet
VTI	Statens väg- och transportforskningsinstitut

Sammanfattning

Utredningens huvuduppgift har varit att kartlägga kvalitets-säkringen av forskningsverksamheten vid statliga myndigheter och föreslå de förbättringar som kan behövas. Enligt den avgränsning som gjorts i utredningen är det 42 myndigheter som bedriver egen forskning, finansierar extern forskning eller både och. Uppgifterna har samlats in genom en enkät till dessa myndigheter och uppföljande intervjuer till ett urval av dem.

Slutsatsen är att kvalitetssäkringen håller en hög eller åtminstone tillfredsställande nivå vid så gott som alla myndigheter. Mot den bakgrunden saknas det skäl att lägga fram förslag av mer genomgripande slag. De brister i kvalitetssäkringssystemen som konstaterats hos några av myndigheterna bör emellertid åtgärdas.

För att kvalitetssäkringssystemen vid myndigheterna ska kunna utvecklas ytterligare föreslås ett antal åtgärder som är av mer övergripande karaktär.

Ett förslag innebär att Utbildningsdepartementet anordnar återkommande seminarier för Regeringskansliets handläggare med ansvar för myndigheternas forskningsverksamhet. Vidare föreslås ett nätverk för myndigheter med forskningsverksamhet och att en myndighet, t.ex. Vetenskapsrådet, utses att bygga upp och löpande administrera ett sådant. Avsikten är att på ett strukturerat sätt möjliggöra diskussioner och erfarenhetsutbyte i forskningsfrågor av gemensamt intresse, såsom utveckling av kvalitetssäkringsmetoder och frågor om kompetensförsörjning.

Vidare föreslås bl.a. att det ska finnas ett vetenskapligt råd vid alla berörda myndigheter och att myndigheterna regelbundet ska låta externa experter genomföra utvärderingar av myndighetens forskningsverksamhet från såväl ett vetenskapligt perspektiv som ett relevansperspektiv.

1 Kommitténs uppdrag och arbete

1.1 Uppdraget och genomförande

1.1.1 Uppdraget

Utredningens uppdrag och bakgrund framgår av kommittédirektiven (dir.2011:83), se bilaga 1. Uppdraget innebär att kartlägga omfattning och inriktning av den forskning och utveckling som bedrivs av statliga myndigheter, undantaget forskningsråd och motsvarande myndigheter samt myndigheter under försvarsdepartementet samt vid industriforskningsinstitut. Uppdraget är inriktat på två speciella områden, dels hur forskningen som bedrivs eller finansieras av dessa myndigheter kvalitetssäkras dels om det sker något dubbelarbete mellan myndigheterna och universitet och högskolor.

1.1.2 Genomförande

Utredningsarbetet har bedrivits som en enmansutredning och påbörjades i början av oktober 2011. Från och med november månad har jag som utredningsman haft stöd av en sekreterare. Några konsulter har inte anlåtats utan arbetet har helt utförts av oss två.

Uppdraget inleddes med att kartlägga vilka myndigheter som bedriver eller finansierar forskning och utveckling (FoU). En enkät med 22 frågor sändes till de 48 utvalda myndigheterna (se bilaga 2). Frågesvaren har därefter lagts till grund för urvalet av myndigheter vid vilka en fördjupning med personliga intervjuer skulle genomföras. Vissa myndigheter har också kontaktats via telefon för uppföljande frågor. Några av frågorna är relaterade inbördes, och de redovisas gemensamt i kapitlet för frågesvaren (kap.4).

2 Kommitténs utgångspunkter

2.1 Urval av myndigheter.

Utredningens direktiv ger klara besked om vilken typ av myndigheter som inte skall ingå i utredningens undersökning. Av alla återstående myndigheter måste göras ett urval.

För det första har jag uteslutit alla enheter som inte bedrivs i myndighetsform. Det innebär att stiftelser av olika slag inte finns med i undersökningen. För det andra så har jag begränsat mitt uppdrag till det som jag har bedömt vara forskning. FoU-begreppet är ett vitt begrepp och någon skarp gräns mellan "F-benet" och "U-benet" finns inte. Jag resonerar mer i detalj FoU-begreppet i nästa avsnitt, men utgångspunkten för mig har varit att koncentrera mig på forskning och inte utveckling. Det innebär att myndigheter som analyserar eller inspekterar ett visst politikområde inte har medtagits. Inte heller har myndigheter som enligt min bedömning ägnar sig åt utvecklingsarbete, d.v.s. implementerar sådan forskning som bedrivs på annat håll eller som stöder kommuner eller andra organisationer för speciella projekt tagits med. Den urvalsprincip jag valt innebär att t.ex. inspektioner på utbildnings-, arbetsmarknads och socialförsäkringens område inte medtagits. Således inte heller analysmyndigheter såsom t.ex. Trafikanalys eller utvecklingsmyndigheter som Tillväxtverket.

I den officiella statistiken görs ingen skillnad mellan forskning och utveckling, utan begreppet FoU omfattar båda verksamheterna. Det innebär att myndigheter som uteslutande eller i hög grad bedriver utvecklingsarbete redovisar detta som FoU i statistiken. Jag har valt att utesluta sådana myndigheter, som främst ägnar sig åt "U-benet".

För att gå igenom vilka myndigheter som forskar i egen regi eller som finansierar forskning eller både och har utredningens sekreterare och jag gått igenom ett antal hemsidor och budget-

propositionen för år 2012. Det kan mycket väl vara så att genomgången inte varit heltäckande, vilket inneburit att vi kan ha förbiset någon eller några myndigheter, som borde varit med.

Vi fann i vår urvalsprocess 48 myndigheter, som vi bedömde svarade mot våra kriterier. De utvalda myndigheterna sorterade under alla departement utom Försvarsdepartementet, vilket var undantaget i utredningens direktiv. Statsrådsberedningen och tio departement var således huvudmän för dessa myndigheter.

2.2 Hur definieras forskning, utveckling och kvalitet

2.2.1 Definition av FoU

Beteckningen FoU står för forskning och utvecklingsarbete. Forskning söker ny kunskap, medan utvecklingsarbete använder kunskap för att utveckla nya eller förbättrade produkter, system, processer eller metoder. Skillnaden mellan dem kan beskrivas att man upptäcker inom forskningen, medan man uppfinner inom utvecklingsarbetet.

Gemensamt för forskning och utvecklingsarbete är att det handlar om kreativt arbete utförs systematiskt samt att forskaren eller en annan kvalificerad person, oavsett om det handlar om kvantitativa eller kvalitativa forskningsmetoder, utgår från olika grundläggande antaganden s.k. paradig. Svårigheter att hitta ett paradig där båda modellerna samtidigt passar in leder ibland till att meningsskiljaktigheter om vilket synsätt som är bäst.

Inom OECD enades man år 1970 om att termen forskningsverksamhet kan indelas i grundforskning, tillämpad forskning och utvecklingsarbete. Grundforskningen har ingen bestämd tillämpning i sikte utan är helt baserad på ”nyfikenhet”, medan den tillämpade forskningen har det. Utvecklingsarbete utnyttjar systematiskt och metodiskt tidigare forskningsresultat och vetenskaplig kunskap för att åstadkomma nya produkter, nya processer, nya system eller väsentliga förbättringar av dem som redan existerar.

2.2.2 Kvalitetssäkring

Kvalitetssäkring inom forskning och utveckling innebär att undersöka om en verksamhet eller produkt uppfyller en i förväg bestämd kvalitet. Vanligtvis indelas begreppet kvalitet i strukturkvalitet, processkvalitet och resultat-kvalitet.

Strukturkvalitet avser kvaliteten på de resurser man har till sitt förfogande. Det kan vara antal anställda och deras utbildningsnivå, lämpligheten i lokalerna samt är den tekniska utrustningen adekvat?

Processkvalitet avser hur man har lyckats att nå målgruppen samt det numeriska antalet av olika ingående parametrar i undersökningen.

Resultatkvalitet beskriver om man har lyckats påverka, förändra det man hade som sitt yttersta mål.

Resultatmålet är viktigast men samtidigt oftast svårast att mäta. I kvalitetssäkringsarbete nöjer man sig ibland med att enbart beskriva strukturkvalitet och processkvalitet.

Vanliga termer för kvalitetssäkring och kvalitetsmått i allmänhet för både utförare och uppdragsgivare av forskning och utveckling är s.k. refereegranskning, även kallat "peer review" (engelska för "granskning av likar"). Peer review är en kollegial sakkunniggranskning som innebär att bedömningen görs av forskare väl insatta i det forskningsfält som ansökan avser och i det meriteringssystem som gäller vid i bedömningen av den sökandes kvalitéer både i avseendet att utföra föreslagen forskningsuppgift samt den sökandes forskningsmeriter i ett vidare perspektiv.

Peer review förfarandet används allt oftare både av statliga myndigheter såväl som stiftelser och också andra forskningsfinansiärer. Det bedöms allmänt som det bästa sättet att granska forskningsansökningar eftersom metoden är mindre konserverande än de flesta andra metoder för att fördela forskningsmedel t.ex. bibliometri som enbart mäter tidigare forsknings verksamhet.

Den finns dock en risk för att jäv ska uppstå. En jävssituation kan exempelvis orsakas av att en granskare tillhör samma institution som eller har eller har haft nära samarbete med en sökande. I Sverige, som invånarmässigt, är ett litet land anlitas allt oftare utländsk expertis i beredningsförfarandet.

Det finns vidare en risk att säker forskning favoriseras på bekostnad av nyskapande och att tvärvetenskaplig forskning kan ha svårt att få gehör.

Det är svårt att alltid ha tillräcklig bredd i de beredningsgrupper som gör bedömningen. Det innebär en risk att all forskning inte kan bedömas riktigt med samma sakkunskap.

Det är slutligen en tidskrävande process. Bedömningen tar mycket arbetstid från framstående forskare. Det tar också lång tid från det att ansökan kommer in till dess att den sökande får svar.

3 Frågor till myndigheterna

Vid uppläggning av utredningens arbete bedömde jag att det var nödvändigt att insamla uppgifterna från de utvalda myndigheterna i första hand genom en enkät. Frågorna skulle riktas till såväl de myndigheter som forskar i egen regi som de som finansierar forskning hos en utförare. Alla myndigheter fick således samma frågor. Det innebar naturligtvis att några frågor inte var relevanta för vissa myndigheter. Det var emellertid inte på förhand möjligt att i detalj känna till i vilken utsträckning som de berörda myndigheterna ägnar sig åt egen forskning, finansierar extern forskning eller både och.

Enkäten (se bilaga 2) inleds med ett antal faktafrågor om myndigheten. Därefter kommer några frågor om i vilken utsträckning som FoU nämns i regleringsbrev eller motsvarande, i ett särskilt regeringsuppdrag till myndigheten eller i dialogen mellan myndighet och departement.

Därefter ställs frågan om hur myndigheten definierar FoU och syftet med myndighetens FoU-insats som utförare eller beställare samt hur mycket medel myndigheten använder för FoU per år under några angivna år.

De följande frågorna gäller hur beslutsgången ser ut inom myndigheten när det gäller vilka FoU-projekt som skall utföras internt eller finansieras, och om det finns någon FoU-plan eller motsvarande för myndigheten.

Vidare efterfrågas om myndigheten behandlar FOU-frågor och – i så fall i vilka del av organisationen – samt om myndigheten har en styrelse eller ett insynsråd som behandlar FoU-frågor. Vi frågar myndigheterna även om vem eller vilka som utför den beslutade forskningen och vilka externa utförare som är de mest förekommande.

Härefter följer utredningens kärnfrågor, dvs. de som bl.a. berör hur myndigheterna kvalitetssäkrar egen utförd eller finansierad FoU och hur myndigheterna skyddar sig mot dubbelarbete.

Slutligen ställs frågan om hur många disputerade forskare hos myndigheten som deltar i FoU-arbetet liksom om – och i så fall hur – myndigheten använder de resultat som kommer ut av forskningen och hur resultaten sprids utanför myndigheten.

4 Frågesvaren från myndigheterna

Totalt ingick 22 frågor till de utvalda myndigheterna i enkäten som skickades ut i början av november 2011. Några av frågorna är i varierande grad relaterade till varandra och redovisas därför gemensamt. Vidare är ett fåtal frågor av rent administrativ karaktär och redovisas sålunda på annat sätt i betänkandet. I redovisningen i detta kapitel är svaren på vissa frågor uppdelade efter om myndigheterna har enbart egen forskning, enbart har uppdragsforskning, dvs. finansierar forskning eller har både egen forskning och uppdragsforskning. I gruppen med egen forskning förekommer i vissa av de redovisade frågesvaren en uppdelning på institut, museer inklusive Kungliga biblioteket (KB) och övriga myndigheter.

4.1 Hur stort anslag har myndigheten och hur mycket medel avsätts till forskning?

(Frågorna 4 och 8).

4.1.1 Egen forskning

Utredningen omfattade ursprungligen 48 myndigheter; sex av dem visade sig inte bedriva forskning eller finansiera sådan. Nitton av de återstående myndigheterna utför endast egen forskning. Kategorin domineras av institut och museer. Det kan noteras att alla departement har minst en myndighet i denna kategori.

Nio av myndigheterna i denna kategori har karaktär av *institut*. Dessa har en tydlig inriktning mot forskning och avsätter ofta en stor andel av anslagsmedlen till detta. Förutom medel från det egna ramanslaget utgör intäkter från olika forskningsfinansiärer ofta en stor del av de forskningsmedel som omsätts under ett budgetår. Intäkter från externa forskningsfinansiärer får således antas vara en

förutsättning för en livaktig forskningsverksamhet vid instituten. Forskningsverksamheten vid instituten i utredningen liknar i hög grad hur den bedrivs vid landets universitet- och högskolor (UH). Den största skillnaden är att forskarna vid instituten oftast är tillsvidareanställda och därför inte behöver ansöka om extern finansiering för löne-medel samt att forskningen som utförs är i linje med respektive instituts regeringsuppdrag.

De två största instituten med avseende på ramanslaget skiljer sig i fråga om hur medlen används. Smittskyddsinstitutet (SMI), som har ett ramanslag på närmare 200 miljoner kronor, använder 35–65 procent av sin budget för forskningsinsatser av olika slag. Statens meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) däremot, som har ett bredare regeringsuppdrag har ett ramanslag på drygt 200 miljoner kronor. Myndigheten använder cirka 25 procent av anslaget till olika typer av forskningsinsatser. Till skillnad från SMI baseras SMHI:s forskningsbudget i stor omfattning av bidrag från externa forskningsfinansiärer, såsom Vetenskapsrådet (VR) och Formas.

Övriga institut har betydligt lägre ramanslag men i procent avsätter de lika mycket till sin forskning, dvs. 25–50 procent. Många av verksamhetsprofilerna hos instituten kan liknas vid hur man organiserar och utför sin forskning vid UH. Detta gäller t.ex. Statens Väg- och trafikforskningsinstitut (VTI), Institutet för Rymdfysik (IRF) och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA). Alla institut har också omfattande samarbete/utbyte med forskare vid olika UH.

Även *museerna* har i varierande omfattning forskning inom sin verksamhet. En skillnad jämfört med instituten är att andelen som avsätts till forskningsinsatser är betydligt mer blygsam, även om det i absoluta tal rör sig om stora belopp. För t.ex. Nationalmuseum (NMW) rör det sig om cirka tio miljoner kronor årligen. KB med ett ramanslag på 350 miljoner kronor, använder endast en liten del till forskningsverksamhet (2,5 miljoner kronor). Naturhistoriska riksmuseet (NRM), däremot, skiljer sig från de övriga museerna i den meningen att forskningsverksamheten utgör en central del av museets aktiviteter. Hela forskningsstrukturen är uppbyggd på samma sätt som vid vilket svenskt universitet som helst. Av en totalbudget om drygt 160 miljoner kronor avsätts 70 miljoner kronor till museets forskningsverksamhet. Till detta kommer cirka 30 miljoner kronor i externa medel som forskarna på museet erhåller från inhemska forskningsfinansiärer och från EU.

De övriga myndigheterna med enbart egen forskningsverksamhet är Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Livsmedelsverket, Rikspolisstyrelsen och Rättsmedicinalverket. Av dessa har de tre sistnämnda stora ramanslag men omsätter endast en liten del av sin budget på forskningsinsatser. BRÅ, däremot, avsätter cirka hälften av sin totala budget på cirka 70 miljoner till olika forskningsinsatser.

4.1.2 Egen forskning och uppdragsforskning

I kategorin myndigheter som både bedriver egen forskning och finansierar forskning hos andra utförare är variationerna stora. Detta gäller såväl i fråga om storlek på egen forskning och hur mycket forskningsmedel som anvisas till andra utförare. I denna kategori ingår 13 myndigheter, vilka representerar sju departement. Trafikverket med en totalbudget på 45 miljarder kronor, avsätter cirka 500 miljoner kronor till forskningsinsatser; detta är således en liten andel av totalbudgeten men ett avsevärt belopp jämfört med många forskningsutförare. Övriga myndigheter avsätter mindre än 10 procent av sitt ramanslag på forskningsinsatser. Ett undantag är Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IAUF) som helt ägnar sig åt egen forskning men som också delar ut forskningsmedel till andra utförare.

4.1.3 Uppdragsforskning

I denna kategori återfinns några myndigheter med mycket stora ramanslag. Även om det i flera fall är en mindre del av totalbudgeten som spenderas på forskningsverksamhet är totalsumman som avsätts till detta ändamål ofta betydande. I instruktionen och regleringsbrevet för myndigheterna finns inte alltid specifikt angivet att de ska bedriva forskning inom ramen för sitt uppdrag. Såsom exempel kan nämnas Sjöfartsverket och i någon mån även Jordbruksverket.

Forskningen som finansieras av övriga myndigheter är ofta tillämpad; syftet med forskningen är här att söka specifika problemlösningar som ska bidra till att uppfylla myndighetsmålen. Naturvårdverket (NV), som ansvarar för att uppfylla regeringens miljö kvalitetsmål, har ofta utlysningar som kopplade till dessa mål.

Jordbruksverkets forskningsinsatser finns istället så gott som uteslutande direkt angivna i myndighetens regleringsbrev.

4.2 Finns FoU nämnt som uppdrag i er instruktion/regleringsbrev eller på annat sätt i uppdrag från regeringen?

(Frågorna 5 och 6).

4.2.1 Egen forskning

För *instituten* anges såväl i instruktion som i regleringsbrev och instruktion att de ska utföra forskningsverksamhet inom sina respektive specialområden.

Museer som ju har samlingar har genom sina instruktioner regeringens uppdrag att bl.a. ”vetenskapligt bearbeta de samlingar som anförtrotts myndigheten”. Museerna har i stor utsträckning tillkommit genom nyfikenhet och en strävan att samla in och bygga upp kunskap inom sin respektive disciplin. Forskning har således redan från första början varit ett viktigt incitament i museernas verksamhet.

För *övriga myndigheter* kan konstateras att det för BRÅ finns ett tydligt regeringsuppdrag att forsknings- och utvecklingsarbeten ska ingå i deras uppgift. Livsmedelsverket, däremot, har inte något specifikt uppdrag, vare sig i instruktionen eller i regleringsbrevet, att ägna sig åt forskningsverksamhet. Verket har dock tolkat skrivningen i instruktionen, och periodvis även i regleringsbrevet, att det är nödvändigt att bedriva en viss tillämpad forskning för att kunna tillgodose de krav som ställs på myndigheten.

4.2.2 Egen forskning och uppdragsforskning

För *instituten* i denna kategori, liksom som övriga institut, finns i styrdokumentet väl definierat att forskning ska utföras.

Övriga myndigheter har – antingen i sina instruktioner eller regleringsbrevet eller både och – uppdrag att utföra såväl egen forskning som uppdragsforskning. Uppdragen är dock olika, både när det gäller omfattning och frekvens. Oftast förekommer även

kontinuerliga diskussioner med berörda departement i olika forskningsrelaterade frågor. Ett undantag utgörs av Försäkringskassan, som av regeringen istället har gett särskilda medel för externa forskningsuppdrag. Myndigheten avsätter även ordinarie budgetmedel för olika forskningsinsatser, detta trots att forskning inte explicit nämns i myndighetens styrdokument.

4.2.3 Uppdragsforskning

För de myndigheter som har att fördela forskningsmedel vidare till andra utförare beslutar regeringen om hur denna fördelning ska göras med avseende på olika forskningsinsatser; oftast anges detta i instruktionen. Vanligt är också en tydlig reglering av resurserna till olika utpekade områden i myndigheternas regleringsbrev, speciellt gäller detta Jordbruksverket och NV. Forskningsfrågorna diskuteras kontinuerligt med respektive departement, eller åtminstone årligen i samband med myndighetsdialogerna. Ett undantag är Sjöfartsverket, som saknar uppdrag från regeringen om forskning, men som ändå lägger ut forskningsuppdrag.

4.3 Hur definierar myndigheten begreppet FoU? Hur ser beslutsgången ut i er myndighet när det gäller att besluta om vilka FoU-projekt som ska utföras eller finansieras? Finns det någon utarbetad FoU-plan för myndigheten?

(Frågorna 7, 9, 10).

4.3.1 Egen forskning

I de flesta av myndigheterna som bedriver egen forskning finns en preciserad process för den interna forskning som bedrivs med egna medel.

I *museerna* är detta tydligt med en forskningsansvarig person som samordnar och granskar interna ansökningar för vidare beredning. Beslut om forskningsprojekt tas i de flesta fall av myndighetschefen. I de fall det finns en långsiktig FoU-plan som godkänts av myndighetens chef eller dess styrelse tas beslut i stället i några

fall av avdelningschefer. Detta sker t.ex. i SMI och SMHI. För BRÅ och Konjunkturinstitutet (KI) är det regeringen som genom uppdrag till myndigheterna beslutar om vilka projekt som ska genomföras. Dessa båda myndigheter har således – till skillnad från övriga myndigheter i denna kategori – en stark styrning av sin FoU från regeringen. I övrigt bestämmer myndigheterna i stort sett själva sina forskningsprojekt.

De nio instituten som enbart utför egen forskning definierar generellt sett begreppet FoU utifrån sitt uppdrag som anges i instruktion och regleringsbrev, det vill säga instituten utför tillämpad forskning och/eller utveckling, förutom IRF som definierar utförd forskning inom begreppet grundforskning.

Museerna i utredningen som bedriver egen forskning definierar sin forskningsverksamhet i stort sett utifrån det uppdrag de har från regeringen. KB skiljer sig från de övriga museerna genom att de poängterar att deras forskning vilar på starkt på F:et i FoU (grundforskning) medan övriga museer betonar att det mestadels handlar om behovsmotiverad tillämpad forskning och utveckling inom deras regeringsuppdrag.

De fyra övriga myndigheterna som praktiserar egen forskning anger BRÅ och Livsmedelsverket att de arbetar med tillämpad forskning och utveckling i enlighet med respektive regeringsuppdrag. Rikspolisstyrelsen och Rättsmedicinalverket har ingen definition av begreppet FoU med anger att de arbetar utifrån välbeprövade vetenskapliga metoder i enlighet med akademisk tradition.

I många myndigheter med egen forskning finns en FoU-plan, som oftast är periodiserad över ett antal år. FoU-planen är ofta ambitiöst framtagen utifrån det uppdrag som myndigheten har (t.ex. NMW, NRM, Sveriges Geotekniska Institut (SGI), Statens historiska museum (SHM), SMHI och SVA). Rättsmedicinalverket utarbetar f.n. sin första FoU-plan. KB planerar att göra det. Hos andra myndigheter finns forskningsstrategier som mer övergripande visar inriktningen av forskningen, som t.ex. hos Institutet för Språk och folkminnen och IRF. I andra fall är forskningsverksamheten integrerad i en verksövergripande verksamhetsplaneringen, vilket gäller t.ex. i KI, Livsmedelsverket och Nordiska Afrika-institutet.

4.3.2 Egen och uppdragsforskning

Instituten i denna kategori definierar FoU utifrån begreppets alla ben relaterat till sitt uppdrag.

Övriga myndigheter definierar FoU enligt allmän praxis (t.ex. OECD) samt utifrån respektive myndighets uppdrag. Det är dock i många fall väldigt sparsamt beskrivet vad de menar.

I den övervägande delen av myndigheterna som finns i denna kategori tas beslut om forskningsprioriteringarna av myndighetsledningen. Beslut om forskningsverksamhetens inriktning och utförande ingår ofta som en del av den normala budget-, eller verksamhetsplaneringsprocessen. För många myndigheter utlyser myndigheten forskningsmedel som är öppna för både externa och interna sökanden, som t.ex. hos Riksantikvarieämbetet och Försäkringskassan. Ofta finns dock bestämmelsen om att forskning som kan bedrivas vid universitet och högskolor inte får bedrivas internt. Lantmäteriet uppger att det endast på begränsade områden finns kvalificerad kunskap utanför myndigheten och på grundval av detta sker en målstyrning varefter myndigheten sedan identifierar var kunskap som myndigheten behöver kan inhämtas för att uppfylla de mål som styr myndighetens arbete.

Kriminalvården har också en mycket strukturerad process, där myndighetschefen slutligen beslutar om kommande årets FoU-projekt. Liknande är förhållandet också hos många andra myndigheter som Sveriges geologiska undersökning (SGU) och Statens institutionsstyrelse (SiS).

För några myndigheter har direkta regeringsuppdrag stor betydelse för vad som skall utföras och hur myndighetens FoU ska hanteras. Myndigheter har i dessa fall väldigt liten egen påverkan på vilken FoU som ska utföras. Exempel på sådana myndigheter är Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) och Socialstyrelsen.

Trafikverket, som är en mycket stor forskningsfinansiär har sedan verket bildades infört en mycket strukturerad process, som involverar många internt i myndigheten. Beslut fattas av myndighetschefen.

Många myndigheter har inte någon explicit FoU plan utan tar forskningsfrågorna i samband med den interna budget- eller verksamhetsplaneringsprocessen. Exempel på detta är Försäkringskassan och Socialstyrelsen. Andra myndigheter har strategier för forskning som t.ex. Riksantikvarieämbetet och SGU. Lantmäteriet

och Kriminalvården har mycket utvecklade FoU planer. SiS har en plan för den externa forskningen.

4.3.3 Uppdragsforskning.

Alla myndigheter i denna kategori hänvisar definitionen av FoU till att omfatta forskning inom ramen för sina respektive uppdrag och att stärka myndighetens behov som ett led i att uppfylla regeringens krav på myndigheten. Rent allmänt hänvisas till vedertagna definitioner av begreppet FoU (t.ex. OECD).

Många myndigheter i denna grupp får direkta och starkt reglerade uppdrag av regeringen om vilka specifika forskningsinriktningar som ska prioriteras. Exempel på detta är Folkhälsoinstitutet och Jordbruksverket. För SIDA har regeringen lagt fast en FoU-policy. För NV har regeringen för vissa medel angivit inriktningen på forskningen även om projekten inte preciseras. Strålskyddsmyndigheten, Konkurrensverket och Post-och telestyrelsen (PTS) har inga uppdrag utan har normala utlysningar där efter en intern process myndighetschefen beslutar om FoU-projekten. Myndighetschefen beslutar också i de myndigheter där uppdragen kommer från regeringen eller i en fastställd plan.

4.4 Behandlas forskningsplan och/eller FoU-frågor i myndighetens styrelse/insynsråd?

(Fråga 11).

För instituten och de myndigheter som har egen forskning är det naturligt att forskningsfrågor diskuteras i styrelse och/eller insynsråd. Ett undantag är ett institut som SMI.

För myndigheterna med egen forskning, men där forskningen endast utgör en liten del av verksamheten, diskuteras oftast inte forskningsfrågor i styrelse/och eller insynsråd. Såsom exempel kan nämnas Livsmedelsverket och Rättsmedicinalverket. I andra myndigheter med endast begränsad forskning, t.ex. Lantmäteriet och SMHI, diskuteras dock FoU frågor i styrelsen

Vissa av de undersökta myndigheterna saknar styrelse/insynsråd; detta gäller Försäkringskassan, Konjunkturinstitutet, Institutet

för Språk och Folkminnen, Sveriges kriminaltekniska laboratorium (SKL) samt museerna.

4.5 Har myndigheten något vetenskapligt råd eller motsvarande?

(Fråga 12).

Så gott som alla myndigheter med egen forskning har ett vetenskapligt råd eller motsvarande med annan benämning. Bland de myndigheter som inte har något vetenskapligt råd kan nämnas IRF, Lantmäteriet, NRM, SGI, SKL, SMHI och SMI.

Gemensamt för de myndigheter som har ett vetenskapligt råd är att ledamöterna utses av myndighetsledningen. Råden har normalt mellan fyra och sex ledamöter som företrädesvis hämtas från UH, oftast med professorskompetens. När det gäller KI är det emellertid regeringen som utser ledamöterna i det vetenskapliga rådet. I vissa myndigheter finns det flera råd, och de ansvarar för olika delar av forskningsverksamheten vid myndigheten.

Rådets uppgifter varierar mellan myndigheterna. Vissa råd beslutar endast om hur forskningsansökningar ska prioriteras. Andra råd har bredare uppgifter, såsom att delta i beslut om inriktningen och uppläggningsen av forskningen liksom om utvärderingen av den. I några få fall har man angivit att den externa kompetensen används för att den explicit ska uttala sig om relevansen av forskningen. Vanligtvis behandlas dock frågan om forskningens relevans genom ett internt arbete inom myndigheten, dvs. utan diskussion med extern kompetens.

4.6 Vem utför den forskning som beslutas och hur stor del av de externa forskningsuppdragen utförs vid universitet och högskolor?

(Frågorna 13, 14, 15 och 17).

4.6.1 Egen forskning

Forskningen vid myndigheterna i denna kategori utförs av egna anställda på grundval av interna beslut och i enlighet med respektive myndighetsmål. Merparten av de externt finansierade forskningsuppdragen, som ofta är betydande, utförs i samarbete med företrädare för liknande discipliner vid UH.

4.6.2 Egen forskning och uppdragsforskning

Hur mycket forskning som utförs inom myndigheten och hur mycket medel som avsätts till externa utförare varierar i hög grad mellan myndigheterna. Det som däremot är gemensamt för dem är att merparten av de externt finansierade projekten utförs av forskare vid UH. I Trafikverkets forskningsprojekt deltar dock ofta även andra aktörer än forskare från UH, såsom industrin.

Andelen forskningsmedel som används internt uppvisar en stor variation. Försäkringskassan har den högsta andelen med omkring 80 procent följt av Kriminalvården med omkring 40 procent och SGU. Vid SKL genomförs även interna projekt oftast i samarbete med UH.

4.6.3 Uppdragsforskning

Flertalet av myndigheterna med enbart uppdragsforskning uppger att så gott som alla forskningsmedel går till forskare vid UH. Undantagen är SIDA, Kulturrådet, Strålsäkerhetsmyndigheten och PTS. För SIDA redovisas att cirka 35 procent av forskningsmedlen tillfaller UH i Sverige medan återstående medel avser mottagare utomlands. Av de forskningsmedel som Kulturrådet förfogar över är det inga medel som går till UH. Strålsäkerhetsmyndigheten uppger att cirka 35 procent tillfaller UH och resterande del till olika

konsultföretag och till andra statliga myndigheter. PTS redovisar att mindre än 10 procent av forskningsmedlen kommer UH till del.

4.7 Hur kvalitetssäkrar myndigheterna projekt som initieras/finansieras?

(Fråga 16).

4.7.1 Egen forskning

Institutens forskare arbetar i stor utsträckning på samma sätt som forskarna på UH såvitt gäller meriterings- och kvalitetssäkringsnormer. Sålunda utövas kvalitetssäkringen genom ett peer review-förfarande av forskningsansökningarna till såväl inhemska externa forskningsfinansiärer som till EU. Publicering i internationella vetenskapligt granskade tidskrifter liksom deltagande, efter inbjudan, i internationella konferenser uppges vara andra mått på kvalitet. För SVA och SMI med stränga krav på laborativ verksamhet fordras ackreditering enligt internationell standard.

Museerna har samma förhållningssätt till kvalitetssäkringen av utförd forskning som instituten. Undantaget från detta är KB som endast i mindre omfattning arbetar enligt UH:s principer; en stor del av materialet publiceras sålunda enbart i internt granskade publikationer.

Bland *de övriga myndigheterna* innebär BRÅ:s kvalitetssäkring att man endast har en intern granskning av projekten, dock kompletterad med minst en extern utvärderare. Av svaret framstår det dock som mindre tydligt vem som beslutar om vem som ska anses lämplig att utvärdera de projekt som utförs av BRÅ.

Rikspolisstyrelsen har ett förfarande som liknar BRÅ:s, men myndigheten konsulterar också sitt vetenskapliga råd. Rådet har också att bedöma om extern expertis från UH ska tillkallas för ytterligare verifiering av projektets kvalitet.

Rättsmedicinalverkets forskningsverksamhet granskas av såväl verkets etikprövningsnämnd som dess forskarråd. Vidare eftersträvar verket en internationell publicering efter avslutad forskningsaktivitet.

Även Livsmedelsverket har ambitionen att utförd forskning ska publiceras internationellt. Av frågesvaret framgår dock inte helt hur de genomförda projekten kvalitetssäkras innan de sätts igång.

4.7.2 Egen forskning och uppdragsforskning

I denna kategori är skillnaderna avsevärda mellan *myndigheterna* när det gäller kvalitetssäkringen.

SGU har regelbundna externa utvärderingar av sin forskningsverksamhet, såväl den interna som den externa. De forskningsmedel som fördelas till UH granskas av myndighetens forskningsråd på samma sätt som inom VR. Samtliga forskningsprojekt granskas även i fråga om relevans för myndighetens uppdrag.

Forskningsprojekten inom SiS, IFAU och Kriminalvården granskas före igångsättandet av respektive myndighets vetenskapliga råd. Myndighetschefen fattar därefter det slutgiltiga beslutet.

Sieps' granskning genomförs före publiceringen, och den omfattar såväl den interna som den externa forskningen. Riksantikvarieämbetet har både intern och extern utvärdering av den egna forskningen. Ämbetet tillägger att utvärderingen görs i enlighet med standardiserade vetenskapliga kriterier. Riksarkivet uppger att innan externa projekt sätts igång görs peer review-förfarande, antingen av svenska forskare eller – för EU-projekt – av forskare i andra EU-länder.

Övriga myndigheter tillämnar i huvudsak intern kvalitetssäkring av varierande slag. Vissa av dessa myndigheter uppger att man eftersträvar internationell publicering och/eller deltagande i nationella och internationella konferenser t.ex. Läkemedelsverket och Lantmäteriet.

4.7.3 Uppdragsforskning

NV arbetar på ett sätt som motsvarar t.ex. VR och Formas med peer review-förfarande av inkomna ansökningar. SIDA tillämnar ett liknande tillvägagångssätt, dock kompletterat med uppföljning i ekonomiskt och vetenskapligt hänseende.

Folkhälsoinstitutet, Konkurrensverket, och Strålsäkerhetsmyndigheten låter respektive myndighets vetenskapliga råd/nämnder

yttra sig över inkomna ansökningarna innan myndigheten tar beslut.

PTS låter utföra en extern granskning av inkomna forskningsansökningar. Jordbruksverket genomför en noggrann urvalsprocedur innan beslut fattas, men verket lämnar ingen uppgift om det rör sig om interna eller externa bedömare. Sjöfartsverket arbetar med utgångspunkt i de kvalitetssäkringskriterier som tillämpas inom UH.

Kulturrådet har i enkäten inte redovisat om myndigheten kvalitetssäkrar sin forskningsverksamhet eller inte.

Havs-och vattenmyndigheten (HAVS) samverkar med NV om forskningsdelar som berör HAVS ansvarsområde och förlitar sig således på NV:s rutiner för kvalitetssäkring.

4.8 Hur balanseras behovet av FoU för myndigheten och forskningens vetenskapliga kvalitet?

(Fråga 18).

I stort sett alla myndigheter i undersökningen framhåller att den vetenskapliga kvaliteten är avgörande för myndighetens forskning, såväl när det gäller den egna som den externt utförda.

NV modifierar dock sitt svar genom att ange att relevanskriteriet i stället kan vara avgörande vid sådana projektansökningar som bedöms likvärdiga från rent vetenskaplig utgångspunkt. BRÅ har å sin sida att anpassa vissa projekt till beställarens behov. Rikspolisstyrelsen prioriterar mellan forskningsprojekten med utgångspunkt i myndighetens planerings- och styrdokument samt relevant nationell och internationell forskning.

SIDA mår om högsta vetenskapliga kvalitet på beviljade forskningsinitiativ. Samtidigt syftar vissa forskningsansökningar i myndighetens biståndsverksamhet initialt till kunskapsuppbyggnad, och de kan därmed inte alltid – åtminstone i en inledande fas – nå högsta vetenskapliga kvalitet.

Stålsäkerhetsmyndigheten ska i enlighet sitt regeringsuppdrag bevilja forskningsansökningar som är avsedda att stärka ett forskningsområde som är svagt företrätt i Sverige. Projekten kan därför inte alltid hålla högsta vetenskapliga kvalitet, åtminstone inte inledningsvis.

Kulturrådet har inte besvarat denna fråga.

4.9 Hur försäkras sig myndigheten om att inte de FoU-projekt man initierar sker på annat håll? Deltar myndigheten i några EU-projekt eller andra internationella nätverk?

(Fråga 19).

Så gott som samtliga *myndigheter* har svarat att man i sin forskningsorganisation har disputerade forskare. En av de fortlöpande huvuduppgifterna för dessa är att hålla sig uppdaterad om forskningsläget inom myndighetens ansvarsområde. Vidare utgår myndigheterna från att det är varje forskares självbevarelsedrift att inte delta i projekt som utförs på annan plats, inom eller utom landet. Risken för dubbelarbete anses därmed bli effektivt minimerat.

Alla myndigheter deltar i internationella nätverk av olika slag, både med avseende på inriktning och på storlek. Det framgår att myndigheterna har olika förutsättningar att delta i sådana nätverk, samtidigt som drivkraften att medverka är stor. I vissa fall representerar forskarna på myndigheterna en kompetens som inte finns på andra håll i landet, medan det i andra fall finns motsvarande kompetens inom UH.

När det gäller *museerna* utförs forskningen till största delen på föremål i samlingarna; för vissa av forskarna utgör handledning av gästforskare en del av arbetsinsatsen, vilket anses bidra positivt till nätverksbyggande.

För *övriga myndigheter* finns ingen begränsning att om att endast svenska forskarinsatser får finansieras med offentliga medel. Strålsäkerhetsmyndigheten är den enda myndighet som utnyttjat rätten att finansiera utländska utförare. Skälet är att den berörda industrin lägger ut uppdrag på inhemsk forskarkompetens inom ett visst område, och myndigheten är därför förhindrad att anlita samma utförare. Vidare har Strålsäkerhetsmyndigheten ett regeringsuppdrag att inom vissa områden säkra att det finns inhemsk kompetens. Ett motsvarande uppdrag finns inte uttalat för någon annan myndighet, men frågan är aktuell även för andra myndigheter. Ett exempel är Trafikverket, som är en av de få aktörerna i landet som är intresserade av att bevara forskningskompetensen för brobyggnad.

Vissa *institut* har ett intensivt samarbete med motsvarande institut i andra länder som t.ex. IRF, SGI, SMHI, SMI, SVA och VTI.

SIDA intar här en speciell ställning eftersom man förutom att finansiera forskning i Sverige också ska bidra med finansieringen för och uppbyggnad av högkvalitativ forskningsverksamhet i de länder som är mottagare av svenskt bistånd.

Flera myndigheter deltar i projekt inom EU eller andra internationella organisationer. Exempel på detta är Institutet för språk och folkminnen, IRF, NRM, Riksarkivet, NV, Strålsäkerhetsmyndigheten och Trafikverket.

4.10 Har myndigheten disputerade forskare, som utför FoU-arbete och i så fall hur många?

(Fråga 21).

Så gott som samtliga myndigheter som forskar i egen regi eller finansierar forskning har disputerade forskare som antingen forskar eller administrerar forskning eller på annat sätt arbetar med den forskning som myndigheten bedriver. Antalet disputerade personer som åtminstone på deltid ägnar sig åt FoU i de myndigheter som lämnat svar på enkäten uppgår till nästan 800. Flera av de intervjuade myndighetsföreträdarna har framhållit att det är mycket viktigt för respektive myndighets förmåga att utföra det uppdrag som givits dem att myndigheten har högutbildad personal (doktorer) på så många positioner som möjligt i organisationen. En viktig – men inte helt lätt – uppgift för myndigheterna är att kunna behålla, utveckla och rekrytera personal med rätt kompetens för forskningsarbetet.

4.11 Hur använder myndigheten resultaten och hur sprids dessa?

(Fråga 22).

För myndigheter med stor FoU-verksamhet är det naturligt att sträva efter publicering av forskningsresultaten i internationella vetenskapliga tidskrifter. Detta gäller t.ex. IRF, KI, Livsmedelsverket, NMW, NV NRM, SMHI, SMI, SHM, SVA, Strålsäkerhetsmyndigheten och VTI.

Deltagande som föredragshållare i internationella konferenser är också ett sätt att föra ut resultat till en vidare vetenskaplig krets. Flertalet av de myndigheter som nämnts i det föregående ligger långt fram i sina forskningsfält, och de är internationellt välkända och meriterade.

Inom några myndigheter upprättas en kommunikationsplan för varje forskningsprojekt, vilket innebär att myndigheten internt bestämmer hur resultaten ska spridas och till vem. Forskningsresultat kan spridas genom artiklar på hemsidan, konferenser eller direktkontakter med samarbetspartner och andra intressenter. Det är heller inte ovanligt att myndigheterna anordnar konferenser, av olika dignitet; exempel på detta är BRÅ, Riksarkivet, Sieps, SMHI, NV och VTI.

Ett annat allt oftare använt sätt för myndigheterna att förmedla forskningsresultat är att ha egna publikationsserier, såsom KI och Nordiska Afrikainstitutet.

För många myndigheter används resultaten från forskningsprojekten i myndighetens förvaltningsarbete och de kommer också till användning som underlag för nya föreskrifter eller rekommendationer. Exempel på detta är Försäkringskassan, Jordbruksverket, Rättsmedicinalverket, SKL, Statens folkhälsoinstitut och SiS. Vissa myndigheter rapporterar återkommande direkt till Regeringskansliet, detta gäller även de egeninitierade FoU-insatserna.

Inom museerna finns ofta ett starkt samband mellan utförd forskning och den publika verksamheten, och det är naturligt att forskningsresultaten förs vidare till bl.a. utställningsverksamheten.

5 Analys och förslag

5.1 Inledning

Genomgången av svaren från enkäten kompletterat med intervjuerna med ett antal myndighetsföreträdare ger underlag för ett antal reflexioner och några förslag. Som nämnts är det första gången som en översikt över detta ämnesområde görs. De flesta myndigheterna har uttryckt sig i positiva ordalag om att deras respektive forskningsverksamhet uppmärksammas ur ett kvalitetsperspektiv. De har också i stor utsträckning varit tillmötesgående i sin ambition att besvara frågorna och utveckla sina resonemang för att öka min förståelse för deras verklighet.

5.2 Urval av myndigheter

Som jag sagt i det föregående var det inte helt lätt att skaffa sig en överblick av vilka myndigheter som bedriver eller finansierar forskning, trots omfattande inledande sonderingarna från olika källor. Frågeenkäten skickades ut till 48 myndigheter, av vilka sex svarade att de inte befattar sig med någon forskning av det efterfrågade slaget. Dessa var Kemikalieinspektionen, Skatteverket, Skogsstyrelsen, Statistiska Centralbyrån, Transportstyrelsen och Tullverket. Jag fann detta något förvånande. Tre svar förtjänar att särskilt kommenteras.

Skatteverket anvisar fem miljoner kronor till Riksbankens Jubileumsfond, och då utan att ange något speciellt syfte. Jag kan inte bedöma om det är rätt eller fel lämna forskningsbidrag på detta sätt, men jag vill i sammanhanget ändå uttrycka en viss tveksamhet till att myndigheter finansierar forskning inom sitt område utan närmare preciseringar av ändamålet.

Skogsstyrelsen svarade att man inte vare sig bedriver egen forskning eller finansierar forskning men att man däremot initierar

forskning, främst inom SLU. Jag noterar att Skogsstyrelsen är den enda myndighet som redovisat att man använder sig av denna väg för att få den kunskap man behöver för att utföra myndighetsuppdraget. Hur den forskning som initieras finansieras har jag inte utrett, men enligt min mening är det väsentligt att myndigheten aktualiserar behovet av ny kunskap för att kunna utföra sitt uppdrag på ett bra sätt.

Statistiska Centralbyrån bedriver inte forskning i den mer specifika mening som jag valt för utredningen, men myndigheten uppger att den har ett intensivt utvecklingsarbete inom sitt fält. Enligt min mening faller därmed verksamheten utanför mitt uppdrag, som jag definierat det.

5.3 Förhållandet till Regeringskansliet

Som framgår av redovisningen i föregående kapitel skiljer sig frågesvaren i hög grad mellan myndigheterna. En del myndigheter bedriver eller finansierar forskning utan att något krävs eller ens nämns i instruktion eller regleringsbrev. Andra myndigheter har forskning som ett tydligt uppdrag i dessa styrdokument. Åter andra har inte bara ett mer allmänt uppdrag om forskning utan även tydliga beställningar från regeringen om vad forskningen ska innehålla eller vilka forskningsutförare som ska finansieras. Exempel på det senare finns från flera departement. Statsrådsberedningens uppdrag till Sieps är tydligt liksom uppdragen från Miljödepartementet till NV och från Socialdepartementet till Statens Folkhälsoinstitut. Mest långtgående är Landsbygdsdepartementets uppdrag till Jordbruksverket, med en detaljerad uppräkningslista av vilka som ska ges finansiering och till vilket ändamål. Jag har fått intrycket att Jordbruksverket inte har något större inflytande på dessa frågor. Ett specialfall är SIDA, för vilken myndighet regeringen fastlagt myndighetens FoU-policy. SIDA är det enda exempel jag funnit på detta tillvägagångssätt. Regeringen pekar dock inte ut utförare utan endast vilka områden som ska vara föremål för forskning.

Den gjorda kartläggningen visar att departementen har helt olika principer i frågor om forskning. Jag ifrågasätter naturligtvis inte regeringens rätt att lägga uppdrag på myndigheterna. Det är ju ett av flera sätt att styra myndigheterna. Det är enligt min uppfattning tillfredsställande att regeringen har tilltro till forskningens

möjligheter att bidra till att lösa aktuella samhällsproblem. Den fråga jag emellertid ställer mig är i vilken grad som denna styrning riskerar bli alltför detaljerad, och om myndigheternas kompetens och närmare koppling till forskningen inte tas till vara i tillräcklig utsträckning. Under senare år har regeringen verkat för en lägre detaljeringsnivå – med undantag för rent ekonomiska frågor framförallt i regleringsbrev och men också i andra styrdokument. Detta torde innebära att detaljstyrning inte ska uteslutas när en sådan styrning anses särskilt befogad.

Jag kan för egen del inte utesluta att det enbart är historiska förklaringar till den detaljstyrning från departementen som nu har redovisats. Oavsett om jag har rätt eller fel är det min uppfattning att departementen, främst Finans- och Utbildningsdepartementen, närmare bör överväga behovet av en fortsatt detaljerad styrning av de berörda myndigheternas befattning med egen forskning eller uppdragsforskning. Mellan departement och myndighet pågår även informella kontakter. För forskande och/eller forskningsfinansierande myndigheter är det naturligt att i dessa kontakter beröra även forskningsfrågor. Vid mina intervjuer har det framkommit att det emellertid är sällsynt att ta upp frågor om kvalitetssäkring av forskningen. För de myndigheter som endast i mindre omfattning utför eller finansierar forskning berörs forskningsfrågor knappast alls ens i de informella kontakterna.

För att man ska kunna föra en meningsfull diskussion mellan departement och myndighet är, anser jag, det angeläget att departementens myndighetshandläggare inte bara har grundläggande kunskap i forskningsadministrativa frågor utan att de också är löpande uppdaterade i ämnet. Utbildningsdepartementet, vars forskningsenhet har ett övergripande ansvar för forskningsfrågorna inom Regeringskansliet, bör enligt min mening, ta ansvar för en sådan uppgift. I denna uppgift bör ingå att med viss regelbundenhet informera berörda myndighetshandläggare på övriga departement i aktuella forskningsrelaterade frågor, däribland kvalitetssäkringsfrågor. Det skall också främja ett koordinerat synsätt mellan departementen i t.ex. styrningsfrågor. Detta kan genomföras i form av seminarier med utrymme för såväl föreläsningar som diskussioner. Detta gäller också handläggare med ansvar för andra myndigheter än de som ingår i föreliggande undersökning.

5.4 Definition av begreppet FoU

Som jag redovisat i det föregående har flertalet myndigheter definierat forskning enligt OECD:s eller motsvarande organisationers definitioner. Flera myndigheter uppgett att de saknar en egen definition. Några av dem har klart deklarerat att det är svårt att ha en tydlig skiljelinje mellan och forskning och utveckling. Jag håller med dem i detta avseende. Varken uppbyggnad och vidmakthållande forskningsinfrastruktur eller insamling av primärdata utgör forskning i sig, men båda är nödvändiga instrument för att skapa forskning av hög internationell klass. Så är exempelvis museernas föremålsinsamlingar och SMHI:s väderobservationsdata avgörande för den forskning som dessa myndigheter bedriver. Framför allt är det viktigt att kvaliteten på insamlade primärdata är hög för att möjliggöra högkvalitativ forskning på det insamlade materialet. Mot denna bakgrund anges metodutveckling vara ett viktigt inslag hos flertalet av de myndigheter som bedriver egen forskning såsom Livsmedelsverket, Rättsmedicinalverket, SKL, SVA och VTI. Inte heller är det helt lätt att dra en gräns mellan forskning och metodutveckling.

Jag har noterat att det är svårt att erhålla extern finansiering för metodutvecklingsprojekt. Mot den bakgrunden anser jag det väsentligt att myndigheterna har tillräckliga interna medel för möjliggöra nödvändiga utvecklingsprojekt i anslutning till myndigheternas uppdrag – eller arbete i övrigt – med forskning.

5.5 Kvalitet och kvalitetssäkring av forskning

Kvaliteten hos och kvalitetssäkringen av den forskning som utförs eller finansieras av myndigheter är en central – men inte helt enkel – fråga. Forskningsråden använder företrädesvis ett s.k. peer review-förfarande (ungefär kollegial fackgranskning) vid bedömning av forskningsansökningar. Av ansökningarna ska framför allt utfallet av sökandens tidigare forskning, inklusive internationell publicering, framgå. Dessa faktorer är således av stor vikt vid bedömningen av kvalitet hos såväl den eller de sökande som själva ansökan. Det kan konstateras att det pågår en ständig metodutveckling av såväl kvalitetsbegreppet som kvalitetssäkring. För egen del anser jag att man – vid bedömningen av en myndighets forskningskvalitet – måste beakta ett flertal faktorer, inte minst hur

internationellt verksam myndigheten är. Ett kvalitetsmått har i enkätsvaren angetts vara hur frekvent forskarna vid myndigheten blir inbjudna att vara talare på internationella konferenser eller hur ofta myndighetens forskare deltar i internationella projekt, antingen som huvudsökande eller som koordinator. Det kan alltså handla om EU-projekt eller projekt inom andra internationella organisationer. För att kunna delta i sådana projekt måste myndigheterna ha tillräckligt med egna medel för att kunna svara för sin del av projektkostnaden. För vissa myndigheter kan detta utgöra ett hinder för deltagande, även om forskarlönerna ofta täcks genom myndighetens förvaltningsanslag. För de myndigheter som i hög grad är internationellt efterfrågade är det särskilt angeläget att deras kontakter med resp. departement fungerar så att en förståelse för vikten av långsiktighet i det internationella engagemanget och dess finansiering utvecklas.

Givetvis är även publicering i internationellt välrenommerade vetenskapliga tidskrifter ett viktigt kvalitetsmått. För en del forskningsgrenar finns det dock inte alltid sådana tidskrifter att tillgå i tillräcklig utsträckning. I några fall har myndigheter, där detta har varit fallet, själva tagit initiativ till sådana tidskrifter för att råda bot på detta.

Vissa myndigheter har satt upp specifika mål för hur många artiklar som ska publiceras varje år, antingen totalt för myndigheten eller för varje enskild forskare. Ett sådant mål har uppgetts fungera som en intern sporre för forskarna inom myndigheterna och det visar även på nivån på vetenskaplig ambition hos myndigheterna i fråga.

5.6 Analys av myndigheternas kvalitetssäkring

5.6.1 Inledning

Kärnfrågan i mitt utredningsuppdrag är om – och i så fall på vilket sätt – statliga myndigheter kvalitetssäkrar sin egen forskning eller den som utförs på myndighetens uppdrag.

Jag anser mig nu kunna konstatera att den kvalitetssäkring som utförs av myndigheterna i stort är tillfredställande. I många fall är den till och med helt jämförbar med den allmänt accepterade normen för hur myndigheter, stiftelser och andra forskningsutövare ska kvalitetssäkra sina forskningsinsatser, nämligen genom ett

väletablerat och omfattande peer review-förfarande. Det finns dock ett fåtal undantag som jag kommer att nämna i detta kapitel.

5.6.2 Egen forskning

I undersökningen ingick tio myndigheter som är att betrakta som *institut*, varav det är tre som både utför egen forskning och finansierar forskning hos andra utförare (IFAU, Sieps och Hjälpmedelsinstitutet). För de övriga sju (KI, NV, SGI, SMI, SMHI, SVA och VTI) ingår – i varierande grad – forskning i myndighetsuppdraget samtidigt som den regleras på olika sätt. Alla institut har anställda forskare som i olika hög grad ansöker om forskningsmedel från externa finansiärer, såsom VR, Vinnova, Formas, Riksbankens jubileumsfond, Wallenbergstiftelsen samt från EU, antingen som koordinatörer eller som medsökande. De forskare vid instituten som är huvudsökande i dylika ansökningar blir automatiskt kvalitetsgranskade i det ofta omfattande peer review-förfarande som ovan nämnda instanser använder sig av. Meritering sker vidare genom bl.a. publicering och inbjudningar att presentera sin forskning på olika konferenser.

Uppdragets inriktning gör att jag inte vare sig kan eller bör bedöma hur framgången för varje enskild forskare framstår inom respektive institut. Det förefaller dock som om alla institut – vart och ett betraktat som en enhet – är framgångsrika i konkurrensen om forskningsmedel, jämfört exempelvis med forskare vid UH. Anledningen till detta kan vara flerfaldig, men en viktig faktor är att alla forskare vid instituten har sin lön därifrån, medan flertalet forskare vid UH måste inkludera lönemedel i sin ansökan till externa finansiärer. Vidare har varje institut ett tydligt uppdrag från regeringen, vilket innebär att forskare och övrig personal vid instituten tillsammans strävar efter att göra bästa möjliga insats inom sitt specifika fält för att följa institutets uppdrag och mål enligt styrdokumentet. Det är min bedömning att dessa strävanden också är framgångsrika och i hög grad leder till att instituten hävdar sig väl eller till och med mycket väl i konkurrensen.

Några av instituten saknar ett vetenskapligt råd eller motsvarande (IRF, SGI, SMHI och SMI). Inom dessa institut avgör man således helt internt vilka forskningsinriktningar och projekt som myndigheten ska arbeta med, givetvis under hänsynstagande till de krav som regeringen kan ha ställt upp.

För egen del anser jag det vara en svaghet att inte samtliga institut att anlita experter som kan anlägga alternativa perspektiv på myndighetens forskningsverksamhet, vilket skulle medföra en kvalitetshöjning.

Flertalet av *museerna* använder sina medel endast i begränsad utsträckning till forskning. NRM avviker från detta mönster genom sin forskningsverksamhet, som genom uppbyggnaden och omfattningen i hög grad liknar den vid UH. Forskare vid NRM är dessutom ofta framgångsrika när det gäller att erhålla finansiering från externa forskningsfinansiärer. De har också ett väl utvecklat samarbete med UH, bl.a. genom att bedriva undervisning. NRM saknar såväl styrelse som forskningsråd. Jag ser detta som mindre tillfredställande och ser det som en svaghet i kvalitetssäkringen.

Jag har uppfattat att övriga museer (med undantag för KB, se i det följande) är framgångsrika när det gäller att kunna konkurrera om forskningsmedel från externa finansiärer. Meritering och kvalitetssäkring synes alltså i stor utsträckning motsvara den som tillämpas i den traditionella akademiska miljön. KB skiljer sig från övriga museer genom att man förfogar över nästan enbart interna medel för sin forskningsverksamhet. Meriteringen åstadkoms främst genom publicering i tidskrifter som ges ut av KB och för vilka granskningen av KB:s forskningsresultat granskas internt inom KB. Jag anser att kvalitetssäkringen av forskningen vid KB behöver stärkas, detta trots att myndigheten avsätter endast en liten del av sin totala budget till forskning.

De *övriga fyra myndigheterna* som enbart utför egen forskning avsätter tre en mycket begränsad del av sina ramanslag till forskningsinsatser. De framhåller att utförd forskning bör vara av högsta vetenskapliga kvalitet. Jag har funnit att två av dessa myndigheters kvalitetssäkring är god, nämligen Rikspolisstyrelsen och Rättsmedicinalverket, eftersom de har forskningsråd eller liknande organ kopplade till myndigheterna, ofta i kombination med externa bedömare från UH. Däremot är Livsmedelsverkets kvalitetssäkring mer svårbedömd även om viss extern expertis är kopplad till myndigheten och myndigheten strävar efter att kunna få sina resultat publicerade i vetenskapliga tidskrifter. BRÅ avsätter en större del av sina medel till forskning och har en god kvalitetssäkring.

5.6.3 Egen forskning och uppdragsforskning

De myndigheter som både utför egen och finansierar extern forskning har olika former för kvalitetssäkring.

Jag anser att de två *instituten* (IFAU och Sieps) har en fullgod kvalitetssäkring både när det gäller interna och externa forskningsprojekt. IFAU har ett forskningsråd som stöd innan myndighetschefen fattar det slutliga beslutet om forskningsprojektet. Sieps arbetar med många olika kvalitetssäkringsprocesser, vilket bl.a. innefattar extern granskning av projektet innan beslut fattas.

Även till SGU, SiS, Riksantikvarieämbetet och Kriminalvården finns råd knutna. De har visserligen skilda benämningar (forskningsråd, strategiråd respektive vetenskapligt råd), men uppgiften är densamma nämligen att granska de externa projekt som finansieras av myndigheterna. Enligt min mening har dessa myndigheter fullgod kvalitetssäkring av dessa forskningsprojekt. För den egenproducerade forskningen har SGU och SiS endast en intern granskning. Däremot har SGU återkommande externa utvärderingar av hela myndighetens verksamhet, vilket i sig är utmärkt, men SGU och SiS borde ha extern granskning även av de externa projektet.

Riksarkivets kvalitetssäkring utförs på ett sätt, som enligt min mening förefaller vara fullgott, både när det gäller externa och interna projekt.

Försäkringskassan har visserligen ett vetenskapligt råd, men de interna forskningsprojektet granskas enbart i enlighet med vad som anges vara accepterad praxis inom myndigheten. Jag anser att kvalitetssäkringen i detta sistnämnda avseende inte når upp till godtagbar nivå.

Läkemedelsverket får anses ha tillfredsställande mekanismer för kvalitetssäkring; detta gäller för såväl forskningsprojektet som för laboratorier. I sammanhanget är det dock viktigt att påpeka vikten av att alla granskande grupper ska innehålla externa ledamöter.

Lantmäteriet tillämpar en något omvänd kvalitetssäkring. Publicering av uppnådda resultat kan anses vara kvalitetssäkrande, dock under förutsättning att resultatet har publicerats i internationella tidskrifter med vetenskaplig granskning. Alla projekt resulterar inte heller om i publicering. Det är väsentligt att kvalitetssäkring görs också när projektet initieras. Det framgår således inte helt transparent på vilka vetenskapliga grunder som Lantmäteriet väljer ut de

projekt myndigheten initierar, men det är tydligt att relevanskriteriet väger tungt.

Socialstyrelsen och Trafikverket är båda myndigheter som har en intern beredning för prioritering av forskningsprojekt med utgångspunkt i myndigheternas respektive behov och som man finansierar. Även om ambitionen, kunskapsnivån och kvaliteten är hög inom myndigheterna anser jag att det bör finnas externa bedömare kopplade till respektive myndighet för en regelbunden kvalitetssäkring av projekt som ska finansieras. Jag är medveten om att kraven på att myndigheterna ska anlita fler experter från UH kan vara en påfrestning såväl på UH som på enskilda forskare. Denna fråga ligger dock utanför mitt uppdrag.

5.6.4 Uppdragsforskning

I den grupp av myndigheter som enbart finansierar andra utförarens forskning varierar kvalitetssäkringen från mycket tillfredställande nivå till otillfredsställande.

NV har ett kvalitetssäkringssystem som är omfattande och i stor utsträckning motsvarar det som praktiseras vid t.ex. VR och Formas, d.v.s. ett omfattande peer review-förfarande med externt tillsatta expertgrupper för bedömning av inkomna projektansökningar.

När det gäller Sida kan konstateras att myndighetens årligen hanterar avsevärda summor för sin uppdragsforskning. Myndighetens forskningsverksamhet har samtidigt en komplex struktur, vilket delvis försvårar möjligheten till insyn. Jag anser alltså att myndigheten saknar den nödvändiga transparensen när det gäller kvalitetssäkringen av en stor del av den utförda forskningen. Detta är otillfredsställande, och jag vill därför rekommendera det berörda departementet att ta upp en diskussion med Sida i syfte åstadkomma en godtagbar nivå på kvalitetssäkringsarbetet inom myndighetens forskningsadministration.

Även Kulturrådet är en stor finansiär av FoU inom sitt ansvarsområde. Hur myndigheten hanterar kvalitetssäkringen har varit svårt att bedöma. Jag har fått intrycket att en sådan verksamhet inte förekommer i någon större utsträckning. Mot den bakgrunden rekommenderar jag berört departement att gå igenom hithörande frågor med myndigheten så att kvalitetssäkringen ges den stadga och nivå som är nödvändig i sammanhanget.

Folkhälsoinstitutet, Konkurrensverket, PTS och Strålsäkerhetsmyndigheten har alla forskningsråd/nämnd alternativt externa utvärderare knutna till sin organisation för att bedöma kvaliteten på inkomna ansökningar. Detta anser jag vara ett fullgott kvalitetssäkringsförfarande.

Jordbruksverket har en stor budget för FoU. Regleringen är långtgående när det gäller myndighetens inriktning av forskningen och fördelningen av medlen. Myndigheten saknar vetenskapligt råd för andra områden är för landsbygdsutveckling. Jag bedömer att kvalitetssäkringen är bristfällig för andra delar av Jordbruksverkets FoU än landsbygdsutveckling. Därtill kommer att departementets styrning av verkets forskningsverksamhet riskerar leda till att verket kompetens i forskningsfrågor inte tas till vara fullt ut. Enligt min mening bör den nuvarande situationen ändras genom dels en minskad styrning, dels förbättrad kvalitetssäkring genom anlitan av extern expertis vid bedömning av inkomna forskningsansökningar.

Vid inrättandet av HAVS under 2011 överfördes den laboratorieverksamhet som hittills bedrivits vid det samtidigt nedlagda Fiskeriverket till SLU. Den nyinrättade myndigheten har inte någon forskningsverksamhet. Bl.a. mot denna bakgrund synes det mindre meningsfullt att låta Fiskeriverkets kvalitetssäkringsfrågor ingå i undersökningen. Däremot torde det kunna vara lämpligt att vid senare tillfälle studera kvalitetssäkringen av forskningen vid laboratorierna.

Under en följd av år har forskningsverksamheter överförts från myndigheter till UH i likhet med vad som nu skett med Fiskeriverkets laboratorier. Såvitt jag har kunnat få fram har varken principen om överföringen i sig eller de faktiska effekterna av sådana överföringar utvärderats tidigare. I den mån min iakttagelse är riktig anser jag att en sådan utvärdering kan vara lämplig inför ett eventuellt kommande förslag om liknande överföringar.

5.6.5 Utvärdering av myndigheternas forskningsverksamhet

Större svenska forskningsfinansiärer låter normalt utvärdera det vetenskapliga resultatet inom ett visst forskningsområde. Detta görs med hjälp av en panel bestående av externa experter. Sådana utvärderingar utförs vanligtvis med en periodicitet på mellan fem och tio år. Utvärderingar av detta slag är ett utmärkt styrinstru-

ment för myndighetsledningen, Jag har noterat att sådana görs hos bl.a. SGU och VTI; i övrigt har undersökningen visat att utvärderingar av detta slag är sällsynta inom myndigheterna.

Mot denna bakgrund föreslår jag att alla myndigheter med egen forskning eller som finansierar forskning också ska låta göra sådana regelbundna utvärderingar. I mitt förslag ingår att det inte bara är det vetenskapliga resultatet som ska utvärderas utan även den genomförda forskningens relevans för myndighetens mål. Jag är medveten om svårigheten i sådana externa utvärderingar, som kan bli omfattande. Det kan vara svårt att rekrytera de högkvalitativa experter, som också kan bedöma relevansen i den utförda forskningen.

Myndigheterna bör själva ta initiativet till att genomföra sådana. Regeringskansliet bör dock övervaka att så sker. Erfarenheterna från sådana utvärderingar bör kunna diskuteras inom det nätverk som jag föreslår byggs upp.

5.7 Myndigheternas kompetensförsörjning

Myndighetsforskningen utförs företrädesvis av disputerad personal. Samma sak gäller för forskningsadministration och för externa utförare. Det är personalen i dessa befattningar, med sin bakgrund inom den akademiska världen, som kan svara för att den vetenskapliga kompetensen och kvaliteten hos den utförda forskningen upprätthålls. Uppskattningsvis är det cirka 800 disputerade forskare som arbetar, åtminstone på deltid, med forskningsrelaterade frågor hos de myndigheter, som innefattas i föreliggande undersökning.

I det föregående har jag betonat vikten av att myndigheternas forsknings- och utvecklingsprojekt är relevant och håller högsta internationella klass. En förutsättning för detta är givetvis att de berörda myndigheterna kan rekrytera, behålla och utveckla personal med ändamålsenlig kompetens. Vid mina kontakter med myndigheterna har det emellertid oroväckande ofta framförts farhågor för att det i framtiden blir allt svårare att hitta kompetent personal för befattningar kopplade till de forskningsrelaterade tjänsterna. Jag har intrycket att problemen diskuteras inom varje enskild myndighet. Samtidigt har jag inte kunnat finna någon myndighetsövergripande samverkan i frågan eller i andra frågor knutna till forskningsverksamheten. Visserligen har chefer liksom forskare i

myndigheterna stora nätverk, men de är ofta begränsade till det egna verksamhetsområdet respektive den egna disciplinen. Mot den bakgrunden anser jag att det borde vara naturligt med nätverk mellan myndigheter som har egen forskning eller som finansierar forskning. Jag föreslår alltså att regeringen uppdrar åt VR eller någon annan lämplig myndighet att bygga upp och löpande administrera ett myndighetsövergripande nätverk. Nätverket bör vara ett forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte när det gäller myndigheternas kompetensförsörjning, utveckling av kvalitetssäkringsmetoder och andra gemensamma FoU frågor.

En annan fråga som jag uppmärksammat under intervjuerna med myndigheterna gäller möjligheten att inrätta professorstjänster vid myndigheten. Bakgrunden är ofta myndigheternas frekventa kontakter med UH. Sedan några år har VTI regeringens tillstånd att inrätta professorstjänster. På SMI däremot har man avvecklat sina professorstjänster med motiveringen att det var omöjligt att förena den fria forskning som förväntas av en professor med den forskning som ska bedrivas för att uppnå målen för myndigheten.

Mellan flertalet av de berörda myndigheterna och UH finns det täta kontaktytor. Sålunda ingår t.ex. VTI i en centrumbildning på Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) och NRM ställer sin kompetens till förfogande för undervisning vid UH. Vidare delar SVA professorstjänster med SLU, och myndigheten deltar även aktivt i utbildningen vid SLU.

Flera myndigheter anslår medel till doktorander och industriadoktorander för forskning inom den egna myndigheten. Anställning av doktorander vid myndigheten är, enligt min mening, ett bra sätt att underlätta rekrytering på sikt samtidigt som myndigheten får olika forskningsuppdrag utförda. Anställningar skapar dessutom goda samarbetsformer och kontaktytor mellan myndigheten och UH även på andra plan.

Enligt min mening vore också de nu redovisade frågeställningarna ett område att behandla inom ramen för det nätverk som jag förordar.

5.8 Spridning av forskningsresultaten

En angelägen fråga är hur forskningsresultaten sprids och hur de därmed kan tillgodogöras, såväl internt som i en vidare krets. I sina enkätsvar uppger myndigheterna att de ofta använder forsknings-

resultaten i sin egen verksamhet för att på bästa sätt verka för att nå målen för myndigheten.

I mitt uppdrag har inte ingått att göra en uppföljning av denna fråga, men i sammanhanget kan det finnas skäl att ge några exempel på olika sätt att sprida resultaten. Museernas forskningsresultat överförs i huvudsak till den publika verksamheten, t.ex. i samband med utställningar eller genom populärvetenskapliga publikationer. Likaså har SMHI ett uppdrag som innefattar publika intressen och som innebär att myndighetens forskningsresultat delges en större allmänhet. Ett annat exempel är SVA, som sprider sina forskningsresultat till det berörda näringslivet. Både t.ex. SMI och VTI pekar på att de arbetar med långsiktiga kommunikationsstrategier. SMI gör en kommunikationsplan för varje forskningsprojekt som en del av planeringsunderlaget.

Mitt intryck är att de myndigheter som enbart finansierar extern forskning inte har samma drivkraft att kommunicera forskningsresultaten i en vidare krets jämfört med dem som bedriver egen forskning.

Enligt min uppfattning är spridning av forskningsresultaten en fråga som i högre grad bör uppmärksammas. Mot den bakgrunden föreslår jag att även detta område tas upp i den informella diskussionen mellan berörda departement och de myndigheter som bedriver eller enbart finansierar forskning. Även inom ramen för det nätverk som jag föreslår bör myndigheternas spridning av forskningsresultat vara ett angeläget inslag. Jag är av den mening att hithörande frågor är av stor vikt för att befästa och öka allmänhetens förtroende för forskning, och myndigheterna har här ett stort ansvar.

5.9 Sammanfattning av mina förslag

Enligt kommittéförordningen ska konsekvensbeskrivningar redovisas vid utredningsförslag som förväntas påverka vissa angivna faktorer. De förslag som lämnas i betänkandet föranleder inte någon sådan beskrivning.

1. Seminarier för handläggare i Regeringskansliet

Utbildningsdepartementet ska regelmässigt anordna seminarier för handläggare i Regeringskansliet som bereder frågorna om myndigheternas forskningsverksamhet. Syftet är att vidmakthålla och utveckla kompetensen hos berörda liksom att främja ett koordinerat synsätt mellan departementen i t.ex. styrningsfrågor.

2. Nätverk för FoU-myndigheter

En myndighet, förslagsvis VR, ska bygga upp och löpande administrera ett nätverk mellan FoU-myndigheterna. Nätverket bör vara ett forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte när det gäller utveckling av kvalitetssäkringsmetoder och andra gemensamma FoU-frågor.

3. Övervägande av styrningsformerna för forskningsverksamheten hos vissa FoU-myndigheter

De departement som genom regleringsbrev till berörda FoU-myndigheter har en långtgående styrning av deras forskningsverksamhet, bl.a. genom en hög detaljeringsgrad, bör överväga sina styrningsformer.

4. Ett vetenskapligt råd vid varje FoU-myndighet

Vid varje myndighet som bedriver egen forskning eller finansierar extern forskning bör det finnas ett vetenskapligt råd eller motsvarande med företrädesvis externa experter.

5. Snara åtgärder för höjd nivå på vissa myndigheters kvalitetssäkring

Dessa myndigheter bör åläggas att snarast avhjälpa de brister som utredningen pekat på.

6. Regelbunden utvärdering av myndigheternas forskningsverksamhet

Utvärdering av myndigheternas FoU-verksamhet bör utföras av externa experter. Utvärderingarna ska göras med utgångspunkt i såväl vetenskaplig kvalitet som relevans.

7. Utvärdering av överföringarna av FoU från myndighet till UH

De överföringar av FoU-verksamhet från myndigheter till universitet och högskolor som genomförts under en längre tid bör utvärderas med avseende på de långsiktiga effekterna.

Kommittédirektiv

Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter

Dir.
2011:83

Beslut vid regeringssammanträde den 15 september 2011

Sammanfattning

En särskild utredare ska kartlägga omfattning och inriktning av forskning och utveckling (FoU) som bedrivs vid statliga myndigheter. Uppdraget omfattar dock inte FoU som bedrivs vid universitet och högskolor, myndigheter under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap och industriforskningsinstitut samt FoU som finansieras av forskningsråden och vissa andra berörda myndigheter. Utredaren ska bl.a. jämföra myndigheternas metoder för kvalitetssäkring av FoU med den kvalitetssäkring som görs av forskningsråden och vissa andra berörda myndigheter och vid behov föreslå förbättrade metoder.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 februari 2012.

Bakgrund

Staten investerar 2011 närmare 29 miljarder kronor i FoU. Huvuddelen av dessa medel används för finansiering av FoU vid universitet och högskolor. Fördelningen av de direkta anslagen för forskning och forskarutbildning vid universitet och högskolor kvalitetssäkras när det gäller vetenskaplig kvalitet. Detta görs genom omfördelning av delar av anslagen baserat på kvalitetsmått, såsom andelen externa bidrag och antal publikationer och citeringar i internationella tidskrifter. Övriga statliga medel för FoU vid universitet och högskolor fördelas huvudsakligen via forskningsråden Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) samt finansierarna Statens energi-

myndighet, Rymdstyrelsen och Verket för innovationssystem (Vinnova). Vetenskapsrådet och Rymdstyrelsen fördelar bidrag för forskningsprojekt efter kvalitetsbedömningar utförda av aktiva forskare. Statens energimyndighet, Vinnova, FAS och Formas använder både vetenskapliga kvalitetsbedömningar och bedömningar av forskningens relevans för de områden som finansierarna verkar för.

Övriga statliga investeringar i FoU finansieras via anslag till myndigheter som i huvudsak har andra uppdrag än att finansiera eller bedriva FoU och högre utbildning. Den FoU som bedrivs vid dessa myndigheter, eller på uppdrag av dessa, innehåller en stor spännvidd i fråga om ämnesinriktning och vetenskaplig kvalitet. Vid de aktuella bedömningarna är relevans för myndighetens samhällsuppgift en viktig faktor och en kvalitetsindikator i sig själv. Men även forskningens vetenskapliga kvalitet behöver bedömas. Det är i dag oklart hur bedömningarna av vetenskaplig kvalitet görs när det gäller FoU som bedrivs vid olika myndigheter.

Det finns i många av de aktuella fallen inte heller något samarbete mellan olika aktörer. Ett förbättrat samarbete kan vara ett sätt att bidra till att säkra även den vetenskapliga kvaliteten när det gäller den FoU som bedrivs av olika myndigheter. Det skulle också kunna ge forskarna vid exempelvis universitet och högskolor en ökad förståelse av och kunskap om de samhälleliga problemställningar och den behovsmotiverade forskning som efterfrågas av andra myndigheter som bedriver FoU. FoU är ofta viktig för en myndighets kvalitetsdrivande arbete. Eftersom många myndigheter bedriver FoU men ofta i kostnadsmässig liten omfattning, är det dock svårt att överblicka den FoU som bedrivs. Därmed är möjligheterna små att följa upp resultaten så att dessa kan användas av andra myndigheter än de som producerat dem. Det kan därför vara önskvärt med ett nära samarbete dels mellan forskare vid vissa myndigheter som bedriver FoU, dels mellan forskare vid dessa myndigheter och de som är aktiva vid universitet och högskolor. Detta kan ge forskarna större kunskapsunderlag för forskarna, motverka dubblering av verksamheter och bidra till forskningens ökade vetenskapliga kvalitet och relevans vid såväl universitet och högskolor som andra myndigheter.

Uppdraget

En särskild utredare ska kartlägga omfattning och inriktning av FoU som bedrivs vid eller på uppdrag av andra statliga myndigheter än universitet och högskolor och myndigheter under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. Kartläggningen ska inte heller omfatta den FoU som bedrivs av industriforskningsinstitut eller som finansieras av Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Rymdstyrelsen, Statens energimyndighet och Verket för innovationssystem. Utifrån denna kartläggning ska utredaren översiktligt jämföra metoderna för kvalitetssäkring med den kvalitetssäkring som görs av forskningsråden och andra relevanta myndigheter. Inom rättsväsendets område har en kartläggning av FoU-verksamheten nyligen genomförts. I den del som avser rättsväsendet ska kartläggningen därför så långt som möjligt bygga på befintligt material.

Utredaren ska särskilt

- kartlägga omfattning och inriktning av FoU som bedrivs inom eller finansieras av aktuella myndigheter samt utifrån en sådan kartläggning översiktligt jämföra metoder för kvalitetssäkring med den som görs av forskningsråden och andra relevanta myndigheter,
- vid behov föreslå förbättrade metoder för kvalitetssäkring,
- undersöka i vilken utsträckning frågeställningar som behandlas i FoU vid aktuella myndigheter också behandlas vid universitet och högskolor och industriforskningsinstitut, och
- bedöma om närmare forskningssamarbeten är möjliga mellan aktuella myndigheter samt mellan dessa och universitet och högskolor, andra statliga myndigheter och industriforskningsinstitut.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med andra pågående utredningar som berör statligt finansierad FoU. Samråd ska även ske med Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande,

Rymdstyrelsen, Statens energimyndighet, Verket för innovationssystem och universitet och högskolor samt andra berörda myndigheter.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 februari 2012.

(Utbildningsdepartementet)

Enkät till vissa statliga myndigheter som bedriver och/eller finansierar forskning och utveckling

Svaret skall skickas till:

per post

**Regeringskansliet
Utredningen Kvalitetssäkring av forskning och utveckling
vid statliga myndigheter (U 2011:06)
Kvarteret Garnisonen
103 33 Stockholm**

eller digitalt till: per.tegner@education.ministry.se

så fort som möjligt, dock senast den 29 november.

Frågor kan ställas till den särskilde utredaren Per Tegnér
(08/ 4054311) eller sekreteraren Rolf Carman (08/4051856)

1. Myndighetens namn
2. Namn på kontaktperson med vilken vi kan ha fortsatt dialog i frågorna.
3. Bedriver myndigheten egen forskning och utveckling (FoU) eller finansierar sådan hos annan utförare?
Om svaret är nej på denna fråga så kan enkäten avslutas här, men berätta gärna då om ni tar del av forskningsresultat eller planerar att initierar forskning.

4. Hur stort anslag har myndigheten? Om ni har flera anslag välj då de eller de anslag från vilket FoU finansieras.
5. Finns FoU nämnt som ett uppdrag i ert regleringsbrev?
6. Finns FoU nämnt på annat sätt i de olika uppdrag ni fått av regeringen? Diskuteras FoU frågor vid kontakterna mellan myndigheten och det departement ni tillhör?
7. Hur definierar myndigheten FoU? Vad ingår i det begreppet i er myndighet? Beskriv syftet med myndighetens FoU insats som beställare eller utförare.
8. Hur mycket medel lägger myndigheten på FoU under åren 2009, 2010, 2011 och beräknas och beräknas göra under 2012?
9. Hur ser beslutsgången ut i er myndighet när det gäller att besluta om vilka FoU projekt som skall utföras eller finansieras?
10. Finns det någon FoU plan för myndigheten? I så fall beskriv den i korta drag. Om myndigheten forskar i egen regi hur bestäms fördelningen mellan interna och externa FoU projekt?
11. Behandlas forskningsplan eller FoU frågor för myndigheten i styrelse/insynsråd?
Beskriv i så fall hur.
12. Har myndigheten något vetenskapligt råd eller motsvarande?
Hur är det sammansatt?
13. Beskriv i korta drag vem som utför den FoU som beslutas, Gärna i form av en uppräknning av åtminstone de större utförarna.
14. Hur stor del av forskningen sker i egen regi under åren 2009, 2010, 2011 och 2012?
15. Hur stor del av de externa forskningsuppdragen utförs vid universitet och högskolor?
16. Hur kvalitetssäkras de FoU projekt myndigheten initierar?
17. Hur sker samarbetet mellan myndigheten och de externa utförarna?
18. Hur balanseras behovet av FoU för myndigheten mot forskningens vetenskapliga kvalitet?

19. Hur försäkras sig myndigheten om att inte de FoU projekt man initierar sker på annat håll? Deltar myndigheten i några EU-projekt eller andra internationella nätverk?
20. Genomför myndigheten FoU projekt som finansieras av andra departement (eller myndigheter under dessa) än det ni tillhör? Till vilka belopp?
21. Har myndigheten disputerade forskare, som utför FoU arbete och i så fall hur många?
22. Hur använder myndigheten de resultat som kommer fram genom FoU projekten? Hur sprids resultaten utanför myndigheten?

Stort tack för er medverkan.

Myndigheter som tillfrågats av utredningen (U 2011:06)

Arkitekturmuseum
Brottsförebyggande rådet
Folkhälsoinstitutet
Försäkringskassan
Havs- och vattenmyndigheten
Hjälpmiddelsinstitutet
Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering
Institutet för rymdfysik
Institutet för språk- och folkminnen
Jordbruksverket
Kemikalieinspektionen
Konjunkturinstitutet
Konkurrensverket
Kriminalvården
Kulturrådet
Kungliga biblioteket
Lantmäteriet
Livsmedelsverket
Läkemedelsverket
Nationalmuseum
Naturhistoriska riksmuseet
Naturvårdsverket
Nordiska Afrikainstitutet

Post- och telestyrelsen
Riksantikvarieämbetet
Riksarkivet
Rikspolisstyrelsen
Rättsmedicinalverket
SIDA
Sieps, Svenska institutet för europapolitiska studier
Sjöfartsverket
Skatteverket
Skogsstyrelsen
Smittskyddsinstitutet
SMHI
Socialstyrelsen
Statens geotekniska institut
Statens historiska museum
Statens institutionsstyrelse
Statens kriminaltekniska laboratorium
Statens veterinärmedicinska anstalt
Statistiska centralbyrån
Strålsäkerhetsmyndigheten
Sveriges geologiska undersökning
Trafikverket
Transportstyrelsen
Tullverket
Väg- och trafikforskningsinstitutet

Statens offentliga utredningar 2012

Kronologisk förteckning

1. Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. U.
2. Framtidens högkostnadsskydd i vården. S.
3. Skatteincitament för riskkapital. Fi.
4. Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området. A.
5. Högskolornas föreskrifter. U.
6. Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. S.
7. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. M.
8. Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. Ju.
9. Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. A.
10. Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. Ku.
11. Snabbare betalningar. Ju.
12. Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. Ju.
13. En sammanhållen svensk polis. Ju.
14. Ekonomisk värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. Fi.
15. Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. M.
16. Att angöra en kulturbrygga – för stöd till nyskapande kultur. Ku.
17. Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. S.
18. Så enkel som möjligt för så många som möjligt. – den mjuka infrastrukturen på väg. N.
19. Nationella patent på engelska? N.
20. Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. U.

Statens offentliga utredningar 2012

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. [8]

Snabbare betalningar. [11]

Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. [12]

En sammanhållen svensk polis. [13]

Socialdepartementet

Framtidens högkostnadsskydd i vården. [2]

Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. [6]

Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. [17]

Finansdepartementet

Skatteincitament för riskkapital. [3]

Ekonomisk värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. [14]

Utbildningsdepartementet

Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. [1]

Högskolornas föreskrifter. [5]

Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. [20]

Miljödepartementet

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. [7]

Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. [15]

Näringsdepartementet

Så enkel som möjligt för så många som möjligt – den mjuka infrastrukturen på väg. [18]

Nationella patent på engelska? [19]

Kulturdepartementet

Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. [10]

Att angöra en kulturbygga – för stöd till nyskapande kultur. [16]

Arbetsmarknadsdepartementet

Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området [4]

Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. [9]